

МЕЂУНАРОДНИ НАУЧНИ СКУП ”ПЕДЕСЕТ ГОДИНА ПОБЈЕДЕ НАД ФАШИЗМОМ”

Под покровитељством југословенског одбора за обиљежавање 50-годишњице побједе над фашизмом а у организацији Савеза удружења бораца НОР-а Југославије, Института за савремену историју - Београд, Војно историјског института - Београд, Института за новију историју Србије и Историјског института Црне Горе из Подгорице, одржан је 15, 16. и 17. маја 1995. године у Београду Међународни научни скуп ”50 година побједе над фашизмом”.

Организаторе овог међународног научног скупа мотивисала је осјетна потреба да се, на дистанци од педесет година, објективно, научно-критички валоризује НОБ и револуција народа и народности Југославије на основу релевантних података, чињеница и докумената и друге архивске грађе доступне истраживачима у земљи и у иностранству.

За овај научни скуп пријавило се 212 учесника, од тога 200 из савезне Републике Југославије и 12 из иностранства. Међу пријављеним ауторима тема било је 12 академика, 121 доктор наука, 12 магистара, 4 постдипломца, 53 публициста и 7 генерала. Научни скуп имао је међународни и интердисциплинарни карактер. То је омогућавало окупљање великог броја угледних научних радника - историчара, филозофа, социолога, правника, политиколога, економиста, психолога, љекара, књижевника, публициста, непосредних учесника НОБ-е, генерала, народних хероја итд. Овакав састав учесника - разних профила и са разним аспектима, омогућили су да се са историјске дистанце, новим чињеницама и документима сагледају шире и дубље бројне особености и специфичности НОБ-е и револуције не

само на простору Југославије већ и шире у оквиру укупне побједе антихитлеровске коалиције у Другом свјетском рату.

Садржај пријављених тема научног скупа подијељен је у осам тематских цјелина, а расправа о њима вођена је у четири секције. Расправа у секцијама омогућила је свим ауторима да презентирају своја саопштења. У расправи је учествовало преко 70 дискусаната.

У првој секцији "Фашизам, антифашизам, неофашизам и геноцид", којој су предједавали др Никола Живковић, проф. др Живојин Ракочевић и др Смиља Ђуровић, пријављено је 49 реферата, 35 о фашизму и неофашизму и 14 о геноциду. На скупу је поднијето 38 саопштења а у дискусији је учествовало 15 учесника. У раду секције учествовало је и 6 иностраних учесника и то: 2 из Грчке, 2 из Бугарске, 1 из Чешке и 1 из Италије. У цјелокупној расправи испољен је завидан научни ниво, отвореност, дијалози су вођени са полемичким тоновима. Запажена је и дискусија учесника који нијесу подносили реферат. Највише интересовања у расправи изазвао је феномен фашизма у првој половини двадесетог вијека. Учесници су се бавили теоријским питањима појаве фашизма. Посебно је елаборирана антифашистичка борба народа Југославије и њен допринос антифашистичкој побједи у Другом свјетском рату. Сагледани су и остали покрети отпора на Балкану - Грчкој, Бугарској, Албанији, Италији и другим. Појава фашизма и антифашизма није проматрана само као историјска појава, већ је истакнут и антифашистички карактер, тенденције нове свјетске доминације тј. новог свјетског поретка. Корпориран је настанак и развој фашизма у Другом свјетском рату и савремене тенденције неофашизације новог свјетског поретка. Геноцид који је извршен у Другом свјетском рату разматран је са аспекта његове ревандикације на простору бивше СФРЈ. Посебну пажњу изазвала су излагања о фашистичким злочинима према дједи у логорима, као феномен "медицинског геноцида", са до тада непознатим експериментима.

У другој секцији "НОП - допринос побједи над фашизмом и колаборација на тлу Југославије", под предједништвом академика Зорана Лакића, др Ђорђа Пиљевића и Милорад Гончина, пријављено је 56 реферата и то 39 о НОР-у и 17 о колаборацији. Поднијето је 55 саопштења, а у дискусији је учествовало 25 дискусаната. Већи број реферата и дискусија усмјерен је на питање карактера рата у Југославији у Другом свјетском рату, облицима оружане борбе сукобљених страна, однос ослободилачких снага на једној и окупатора и

колаборационистичких снага на другој страни. Значајно питање посвећено је тзв. контраверзама о антифашистичком, ослободилачком и грађанском рату, о улози личности у организовању и вођењу ослободилачке борбе, сарадњи са ослободилачким покретима и снагама антифашистичке коалиције. Посебна пажња посвећана је развоју и активностима војних снага на југословенском ратишту, великим биткама и завршним операцијама. У расправи се указало на политичке циљеве НОР-а који су одредили карактер, ток и исход НОР-а. Истакнуто је да су постојала два основна принципа народног рата и то ослонац на сопствене снаге и оптимално коришћење свих чинилаца рата. У расправи су отклоњене и неке "научне дилеме", али и отворена нека нова питања, која траже дубље и свестраније изучавање и њихову научну оцјену.

У трећој секцији "Антифашистичке организације, специфичност НОР-а у појединим крајевима Југославије и образовне етничке и умјетничке димензије НОР-а", под предсједништвом проф. др Драгана Панића, др Миливоја Марковића и мр Катарине Цековић, пријављено је 52 реферата и то 27 о антифашистичким организацијама и специфичностима НОР-а у појединим крајевима Југославије и 25 о образовним, етничким и умјетничким димензијама НОР-а. Поднијето је 48 саопштења, а у дискусији је учествовало 20 дискусаната. У раду Секције учествовао је и гост из Кине др Ма Сипу. У расправи о специфичностима НОР-а у појединим крајевима Југославије указано је на различитост облика учешћа у борби, масовности и поднијетим жртвама. У оквиру ове проблематике посебна пажња посвећена је подручјима Хрватске, Косова и Босне и Херцеговине и постављена бројна питања - да ли је једна врста симетрије проузроковала у одређеној мјери фалсификовање историје. Цјеловито је размотрена образовна, етничке и умјетничка димензија НОР-а гдје је наглашена масовност, свеобухватност, богатство облика и садржај са критичким освртом и оцјеном да многе тврдње треба подврћи преиспитивању. Наглашена је потреба актуелизације свега онога што је позитивно и што се може користити као наслеђе и што може да служи и данас као актуелно. Посебно интересовање изражено је у анализи и оцјени у вези са цјелокупним културним и умјетничким аспектом НОР-а. Посебно је наглашено питање колико је умјетност, књижевност и филм могуће третирати и користити као историјске изворе. У оквиру расправе изнијето је мноштво чињеница, података и докумената са доста самокритичких преиспитивања. Дискусија је била занимљива, динамична, полемичка, демократична и конструктивна. Дата је општа

оцјена о карактеру НОР-а да је он ослободилачки и антифашистички и да ту његову димензију треба и даље истраживати и афирмисати.

У четвртој секцији "Стварање, разбијање и опстанак Југославије и њено мјесто у међународној заједници", којој су председавали проф. др Момир Стојковић, проф. др Влајко Петковић и др Бошко Тодоровић било је пријављено 44 реферата и то: 26 о стварању, развоју и разбијању Југославије и 18 о међународном значају НОР-а и мјесту Југославије у међународној заједници. На скупу је поднијето 37 саопштења, а у дискусији поред осталих учествовали су и гости из Русије и Шпаније. Расправа је вођена о узроцима настанка и развоја Југославије, о међународном утицају на њену државотворну егзистенцију и континуитет и др. Анализирани су унутрашњи и спољни фактори који су утицали на разбијање СФРЈ и указано на многузрочне и многопосљедичне елементе. Од стварања прве Југославије у свим процесима друштвено-политичког живота испољили су се интеграциони процеси. Те сталне противуречности довеле су до распада прве и друге Југославије.

На завршној пленарној сједници поднијети су извјештаји о раду у секцијама. Извјештаје су поднијели др Смиља Ђуровић за прву секцију, др Ђорђе Пилевић за другу, мр Катарина Цековић за трећу и проф. др Момир Стојковић за четврту. Завршну ријеч дао је академик Драгутин Лековић, предсједник припремног одбора међународног научног скупа.

Ако би се давала нека општа оцјена и карактеристика научног скупа, могло би се рећи да је он имао интердисциплинарни и међународни карактер и да спада међу највеће по броју учесника и разноликости ове тематике у свијету, а највећи и најзначајнији из ове области у Југославији. Предмет пажње научног скупа били су осим НОР-а, фашизам, антифашизам, неофашизам, стварање, разбијање и опстанак Југославије и њен међународни положај. Сложени феномени ближе и даље прошлости и савремености разматрани су научно-критички, компаративно и интердисциплинарно. Овдје су испољени свјезина мисли и општих погледа, нови приступи и синтезе, стваралачки и критички осврти на досадашња истраживања и сазнања о нашој прошлости, садашњости и будућности. Уложен је запажен напор да се друштвене појаве и тенденције, историјски догађаји и опште вриједности објективно - научно утемеље и освјетле. Дат је и критички осврт на досадашњу историографију НОР-а и револуције - на несрећену и још неискоришћену грађу, доминирање судова о НОБ-

у, више са аспекта историјске и војне науке а мање са аспекта других научних области и дисциплина као - право, социологија, филозофија, психологија, медицина и др. У расправи је истакнута недовољна изученост и афирмација улоге човјека у НОР-у, - његове врлине и мане, а посебно солидарност, међусобно повјерење, самодисциплина, храброст, људске патње, трауме и друго. У том погледу научни скуп учинио је велики напредак. Модерним приступом, дубином промишљања проблема, научни скуп је обезбједио не само обогаћивање научног сазнања, него је утврдио и бројне нове истраживачке циљеве и задатке на плану сагледавања и оцјењивања прошлости и њене повезаности са савременошћу и обрнуто. Научни скуп дао је подстрек да се новим, дубљим теоријским и емпиријским истраживањима НОБ-а и савремености обогате и даље развију сви аспекти науке и културе. Скуп је својим приступом и тематиком допринио ширењу међународних веза и сарадње на међународном и политичком плану СРЈ и јачању њеног угледа у свијету. Средства информисања значајно су допринијела да се југословенска и свјетска јавност благовремено и боље упозна са током и резултатима овог скупа.

Неки стручни научни радници, учесници овог научног скупа, високо се га оцјенили. Др Зелетин - Русија, поред осталог каже: "Нијесам у животу присуствовао скупу тако високог теоријског нивоа, на коме су изражавана самостална и слободна мишљења и гледања", а проф. др Ђулио Мазони - Италија наводи: "Изнанађен сам и нисам очекивао тако висок теоријски ниво расправе и тако оригинална гледања на проблеме које је разматрао научни скуп".

Научни скуп и оцјене о њему имаће свој пун израз и оправдање објављивањем цјелокупне научне грађе у четири тома, гдје ће се објавити саопштења и релевантне дискусије свих учесника. Скуп није имао само научни већ и шири друштвени карактер и значај. Његови научни резултати и донети, као и отворена питања и дилеме треба да се материјализују у даљем научном и истраживачком раду кроз редовне програме специјализованих и других институција.

Полазећи од значаја који има цјелокупна грађа са научног скупа неопходно је средити и архивирати (магнетограм, тонске и телевизијске траке) ради чувања и коришћења. Ради спровођења свих ових задатака образован је Уређивачки одбор и редакције за четири тематске области. Уређивачки одбор сачињавају академик Драгутин Лековић, предсједник, проф. др Илија Вуковић, потпредсједник, Сло-

бодан Поповац, секретар и чланови проф. др Душан Живковић, генерал Милија Станишић, др Петар Катавенда, др Жарко Јовановић, др Славко Вукчевић и проф. др Бранислав Ковачевић. Редакцију Зборника - један сачињавају др Никола Живковић, проф. др Живојин Ракочевић и др Смиља Ђуровић; Редакцију Зборника - два, академик Зоран Лакић, др Ђорђе Пиљевић и Милорад Гончин; Редакцију Зборника - три, проф. др Драган Пантић, др Миливоје Марковић и др Катарина Цековић и Редакцију Зборника - четири проф. др Момир Стојковић, проф. др Влајко Петровић и др. Бошко Тодоровић.

Др Иван Кусџудија